

Мукачівський державний університет
Факультет менеджменту та індустрії гостинності
Кафедра менеджменту, управління економічними процесами та туризму

Інноваційні технології в туризмі

методичні рекомендації для підготовки до семінарських (практичних) занять

для здобувачів другого
(магістерського) рівня освіти
спеціальності 242 Туризм і рекреація

Мукачево
2024

УДК 33.486:005.591.6(072)(075.8)

Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною радою Мукачівського державного університету протокол № 9 від 21.03.2024 р.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму протокол № 10 від 12.02.2024 р.

Укладачі

Гоблик-Маркович Н.М. - к.е.н., доцент, завідувачка кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму МДУ

Маслиган О.О. - д.е.н., професор кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму МДУ

Ільтьо Т.І. – доктор філософії, старший викладач кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму МДУ

Рецензент

Черничко Т.В. – д.е.н., професор, завідувачка кафедри економіки та фінансів МДУ

І66

Інноваційні технології в туризмі: методичні вказівки для підготовки до семінарських (практичних) занять для здобувачів другого (магістерського) рівня освіти спеціальності 242 «Туризм і рекреація» / укладачі Н.М. Гоблик-Маркович, О.О.Маслиган, Т.І.Ільтьо. - Мукачево: МДУ, 2024. - 42 с. (1,8 д.а).

У методичних вказівках структуровано навчальні теми занять з дисципліни у відповідності до затвердженої програми та наведено завдання для підготовки до практичних (семінарських) занять, спрямовані на оволодіння здобувачами вищої освіти поглиблених теоретичних та практичних знань у сфері інноваційних технологій в туризмі.

© МДУ, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
2. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ.....	10
Тема 1. Теорії інноваційного розвитку.....	10
Тема 2. Інноваційні процеси в управлінні туристичними підприємствами та просуванні туристичного продукту на ринок	11
Тема 3. Державне регулювання інноваційної діяльності	13
Тема 4. Інформаційні інноваційні технології в процесах туристичного обслуговування.	15
Тема 5. Інноваційні проекти в туризмі	16
Тема 6. Правові аспекти інноваційної діяльності.....	17
Тема 7. Фінансове та інвестиційне забезпечення впровадження інноваційних технологій в туризм.....	18
Тема 8. Оцінювання ефективності інновацій в туризмі	20
3. ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ.....	22
4. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ.....	27
5. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ...	28
6. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ.....	31
7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35
ДОДАТКИ.....	37
<i>Додаток А Пропоновані теми рефератів</i>	37
<i>Додаток В. Вимоги до написання реферату</i>	38

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Інноваційні технології в туризмі» розроблена для здобувачів другого (магістрського) освітнього рівня та покликана дати теоретичні, практичні знання інноваційної діяльності в туризмі. Матеріал подано за модульним принципом.

Метою методичних вказівок з дисципліни «Інноваційні технології в туризмі» є формування у здобувачів системи теоретичних знань із застосуванням інструментарію управління інноваціями в туризмі, а також набуття практичних навичок оцінки рівня ефективності інноваційної діяльності, розроблення та впровадження систем управління якості, ефективного їх функціонування.

Основними завданнями методичних рекомендацій є:

- сформулювати основні знання про інноваційну діяльність в туризмі;
- вивчити процесі системи управління інноваціями в туризмі;
- дослідити науково-теоретичної і методичної бази оцінювання інновацій в туризмі;
- обґрунтувати та вивчити вимоги нормативної документації до складових інноваційної діяльності туристичних підприємств;
- навчитись вимірювати і оцінювати ефективності інноваційної діяльності туризмі;
- розглянути специфіку, особливості та технології розроблення і впровадження інновацій в туризмі;
- дослідити проблеми у галузі інноваційної діяльності на підприємствах туризму;
- розглянути особливості та технології розроблення і впровадження систем комерціалізації інновацій у сфері туризму;
- оволодіти процесами планування й організації власної інноваційної діяльності в туризмі.

Програмні результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати: спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знання.

вміти:

- аналізувати та оцінювати діяльність суб'єктів туристичного ринку, планувати результати їх стратегічного розвитку;
- управляти процесами в суб'єктах індустрії туризму та рекреації на різних ієрархічних рівнях, які є складними, непередбачуваними і потребують нових стратегічних підходів;
- приймати ефективні рішення у сфері туризму та рекреації щодо розв'язання широкого кола проблем, зокрема безпеки і якості туристичного обслуговування;

- аналізувати, формулювати і реалізовувати національну та регіональну політику, вдосконалювати механізми та управління туристичними DESTИНАЦІЯМИ на національному, регіональному та локальному рівнях.

Віповідно до освітньої програми, в результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні набути таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері туризму і рекреації.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до організації, планування, прогнозування результатів діяльності.

ЗК2. Здатність вести професійну діяльність у міжнародному та вітчизняному середовищі.

ЗК4. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК6. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК2. Здатність планувати і виконувати наукові та/або прикладні дослідження у сфері туризму та рекреації.

СК5. Здатність оперувати інструментами збору, обробки інформації, аналізувати та управляти туристичною інформацією.

СК7. Здатність розробляти та впроваджувати інновації в діяльності суб'єктів туристичного ринку.

Програмні результати навчання:

РН2 Спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур у сфері туризму і рекреації.

РН5 Здійснювати комплексний аналіз і оцінювання функціонування туристичного ринку різних ієрархічних рівнів, прогнозувати тенденції його розвитку.

РН6 Аналізувати та оцінювати діяльність суб'єктів туристичного ринку, планувати результати їх стратегічного розвитку.

РН11 Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення професійних проблем, презентації результатів досліджень та проєктів у сфері туризму і рекреації.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КУРСУ

Тема 1. Теорії інноваційного розвитку

Характеристика інноваційних теорій. Інноваційна «довга хвиля». Вертикальна складова життєвого циклу інновацій в дослідженні Я. Ван Дейна. Інновації як передумови економічного розвитку. Горизонтальна складова життєвого циклу інновацій за схемою С Девіса, Е. Менсфілда, А. Ромео. Дослідження «просторового» аспекту нерівномірності інновацій. Зростаючий вплив нововведень на розвиток економіки і бізнесу

Роль інновацій у стабілізації вітчизняної економіки. Складові елементи вдосконалення технічного розвитку та організації виробництва,

Класифікація інновацій. П'ять типів інновацій (за Шумпетером). Продуктові інновації. Процесні інновації. Поділ інновацій за типом нововведень. Розширена класифікація інновацій з урахуванням сфер діяльності підприємства, Класифікація інновацій за О.І.Пригожиним.

Життєвий цикл інновацій. Динаміка нововведень в розрізі фаз великого циклу.

Тема 2. Інноваційні процеси в туризмі

Загальна характеристика інноваційного процесу. Ефект кооперації дослідників в інноваційній сфері. Сутність кооперації в науці. Простий внутрішньоорганізаційний інноваційний процес. Дифузія інновацій. Процес передавання технологій та теорія життєвого циклу інновації.

Структура інноваційного процесу. Специфіка інноваційного процесу. Інноваційний процес та циклічний характер їх розвитку. Розроблення гіпотез, концепцій, теорій у конкретних сферах наукової діяльності, Прикладні дослідження. Показник рівня науковотехнічної доцільності. Експериментальна база науки як складова наукового потенціалу країни, її стан і використання. Наукова робота, спрямована на підвищення ефективності пошуку науково-технічної інформації під час виконання різних видів НДДКР. Умови функціонування інноваційної сфери. Інноваційний потенціал. Інноваційна діяльність. Інноваційна інфраструктура.

Інновації в управлінні туристичними підприємствами. Ділове партнерство в туризмі. Процеси ділового партнерства.

Динамічне моделювання туристичного бізнесу. Аналіз існуючого і можливого в майбутньому позиціонування компанії на ринку. Аналіз зацікавлених осіб (сил), перешкоджаючих або сприяючих переходу компанії до позиції, яку передбачається займати в майбутньому. Аналіз бізнес-процесу. «Петлі взаємного посилення». «Петлі обмежень». «Механізми замикання». Механізми відбору.

Тема 3. Державне регулювання інноваційної діяльності

Вплив політичної, економічної і соціальних сфер на інноваційні процеси в туризмі.

Роль Всесвітньої туристської організації в стимулюванні виникнення і розповсюдженні інновацій. Принципи гармонійного розвитку туризму. Важливий міжнародно-правовий аспект міждержавних туристичних зв'язків. Декларація Всесвітньої конференції з туризму в Акапулько (Мексика, 1982 р.). Міжпарламентська конференція з туризму. Декларація про навколишнє середовище і розвиток.

Принципи державної інноваційної політики. Основні відмінності моделей масового (традиційного) і стійкого туризму. Ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері. Фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності. Сприяння розвитку інноваційної інфраструктури.

Засоби державного регулювання інноваційної діяльності. Розробка системи державного регулювання. Правові засади функціонування економіки. Обсяги і джерела інвестування інновацій. Ліцензування, патентування та квотування у господарській діяльності. Норми і нормативи як один із важливих засобів державного регулювання. Цінове регулювання. Податки та податкові пільги. Грошово-кредитні відносини. Мито і митні податки. Кредитування. Комплексні програми.

Тема 4. Інформаційні інноваційні технології в процесах туристичного обслуговування

Поняття, розвиток і застосування інформаційних технологій в туризмі. Інформаційні технології Паблік-релейшнз (англ. public relations) установи. Інформаційний продукт.

Інформаційні ресурси Інтернет в туристичній діяльності. Туристичні інформаційні термінали. Види інформаційних туристичних терміналів.

ІТ- рішення для туристичних компаній. Геоінформаційні технології в туризмі. Глобальні розподільні системи. Комп'ютерні системи бронювання. Віртуалізація інформаційного забезпечення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ В ТУРИЗМІ

Тема 5. Інноваційні проекти в туризмі

Зміст та види інноваційних проектів. Іноземний досвід використання програмно-цільового підходу в управлінні програмами і проектами різного рівня. Інноваційний проект як форма цільового управління інноваційною діяльністю. Формування інноваційних проектів для вирішення найважливіших науково-технічних проблем (завдань). Різноманіття можливих цілей і завдань науково-технічного розвитку. Інноваційний проект, розглянутий як процес, що відбувається в часі. Принципи управління інноваційними проектами.

Етапи розробки інноваційних проектів. Зміст бізнес-плану. Організаційний план. Виробничий план. Фінансовий план. Аналіз ринку і план маркетингу. Ефективність інноваційного проекту.

Сучасні види та форми туризму.

Тема 6. Правові аспекти інноваційної діяльності

Інтелектуальна власність в інноваційних процесах. Трансфер технологій. Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт (етапи). Права власності юридичної особи на нематеріальні активи. Поняття інтелектуальна власність.

Охорона і захист інтелектуальної власності. Використання прав на інтелектуальну власність. Патентування. Спеціальне законодавство з патентного права. Експертиза заявки на винахід (корисну модель). Рішення про патент на промислові зразки. Права автора винаходу, корисної моделі, промислового зразка. Законодавство про засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту і їхньої продукції (робіт, послуг). Експертиза на знаки для товарів та послуг. Топографія інтегральних мікросхем. Концепція «технологічної ніші». Лізинг. Франчайзинг.

Захист інтересів України в інноваційній сфері. Інноваційні конфлікти та можливості їх рішення.

Втрата інтелектуальної власності. Стратегічне завданням забезпечення інноваційної безпеки держави. Результативність участі України у міжнародному трансфері наукоємної продукції.

Фінансова складова інноваційного потенціалу підприємства. Вдосконалення податкової політики у напрямі забезпечення інноваційного розвитку. Шляхи забезпечення більш вигідного сальдо у зовнішній торгівлі наукоємними товарами і послугами.

Тема 7. Фінансове та інвестиційне забезпечення впровадження інноваційних технологій в туризмі

Фінансова складова інноваційного потенціалу підприємства. Сутність і структура фінансового механізму. Принципи побудови механізму фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Економічна основи, джерела, форми і методи фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Власні ресурси туристичних підприємств / корпорацій / альянсів. Використання банківських ресурсів. Розвиток венчурного капіталу. Міжнародні інвестиції. Макроекономічні джерела фінансового забезпечення інноваційного розвитку: державні замовлення та урядові закупівлі, соціальні фонди в туризмі; кредити під гарантію уряду, податкові стимули та бюджетне фінансування івентивних заходів в туризмі, підтримка експорту національного туристичного продукту; можливості донорського фінансування інноваційних проектів. Критерії результативності інноваційної діяльності. Ризики інноваційних проектів. Методи оцінки інноваційних проектів. Види ефективності та проблеми оцінки ефективності інновацій в туризмі.

Тема 8. Оцінювання ефективності інновацій в туризмі

Сутність проблеми оцінювання ефективності інновацій. Кінцеві виробничі результати (виручка від реалізації нових товарів, інтелектуальної власності – ліцензій, ноу-хау, програм для ЕОМ тощо). Соціальні й екологічні результати, розраховані, виходячи із спільних дій учасників проекту в регіонах. Прямі фінансові результати; • кредитні займи, інвестиції інших держав, банків, фірм і т. ін. Побічні фінансові результати, що їх обумовлюють при здійсненні проекту. Зміст та роль дисконтування у фінансових і економічних розрахунках. Внутрішня норма прибутковості (доходності). Інтегральний ефект. Комерційна ефективність (фінансове обґрунтування) проекту в туризмі.

Особливість підходів до оцінювання ефективності інновацій господарюючих суб'єктів різних рівнів, що діють у ринкових умовах. Соціально-політичний ефект інновацій та його оцінка. Економічний ефект та його оцінка. Екологічний ефект та його оцінка. Науково-технічний ефект.

Показники економічної ефективності, що відображають ефективність інноваційних проектів з точки зору інтересів усього національного господарства. Види ефективності інноваційних проектів. Методи оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності

2. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ТЕОРІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Перелік питань, що виносяться на практичне (семінарське) заняття

- Характеристика інноваційних теорій.
- Інновації як передумови економічного розвитку.
- Роль інновацій у стабілізації вітчизняної економіки.
- Класифікація інновацій. Життєвий цикл інновацій

Мета заняття: засвоєння здобувачами вищої освіти основних понять та особливостей економічного розвитку, визначент інноваційних теорій та визначення особливостей їх застосування у галузі туризму в сучасних умовах господарювання.

Основні поняття та терміни: економічний розвиток, інноваційна теорія, інноваційний процес, еволюція економічної системи.

Питання для обговорення (дискусії)

1. Охарактеризуйте економічний розвиток суспільства та підприємницької діяльності.
2. Наведіть класифікацію підприємницької діяльності на сучасному етапі розвитку суспільства.
3. Охарактеризуйте дослідження М. Д. Кондратьєва про циклічний розвиток економіки.
4. У чому полягає сутність теорії інноваційних процесів Й. Шумпетера?
5. Дайте визначення понять «технологічний устрій», «CALS-технології».
6. На якому технологічному устрої розвитку перебуває сучасне суспільство? Охарактеризуйте його.
7. Охарактеризуйте цикли еволюції світової економічної і політичної системи.
8. Роль підприємця в інноваційних процесах.
9. Наведіть різницю між поведінкою підприємця-новатора та підприємця-консерватора на ринку товарів та послуг.
10. Порівняйте моделі поведінки агентів в економічній еволюції.

Практичні завдання (творчі, розрахункові)

Завдання 1. Систематизуйте підходи до поняття інновацій та інноваційної діяльності різними фахівцями та наведіть конкретні ситуаційні приклади зі сфери туризму та гостинності, заповнивши таблицю 1.

Проаналізуйте заповнену таблицю. Визначте найбільш актуальних підхід для використання в сучасних умовах.

Таблиця 1

Підходи до трактування інноваційних теорій

Автор	Сутність підходу	Ситуаційний приклад зі сфери туризму та гостинності
Й.Шумпетер		
Д. Сахал		
Я. Ван Дейн		
Х. Фример		
А. Кляйнкнехт		
М. Кондратьєв		

Завдання 2. Наведіть конкретні приклади різних типів інновацій у сфері туризму та гостинності. Заповніть таблицю 2.

Таблиця 2

Аналіз класифікацій інновацій

Тип інновацій	Ознака, за якою виділено даний тип	Приклад зі сфери туризму та гостинності
Продуктові		
Поліпшувальні		
На вході в підприємство		
Модифікаційні		
Соціальні		
Технологічні		
Організаційно-управлінські		
Торговельні		
Педагогічні		
Правові		
Ретровведення		
Комбінаторні		
Стратегічні		
Поворотні		

Рекомендовані джерела інформації: основні [1,4], додаткові [10,12,15], інтернет-ресурси [21,22].

ТЕМА 2. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УПРАВЛІННІ ТУРИСТИЧНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТА ПРОСУВАННІ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ НА РИНОК

Перелік питань, що виносяться на практичне (семінарське) заняття

- Загальна характеристика інноваційного процесу.
- Структура інноваційного процесу.
- Інновації в управлінні туристичними підприємствами.
- Динамічне моделювання туристичного бізнесу

Мета заняття: засвоєння здобувачами вищої освіти сутності й особливостей інноваційних процесів управління туристськими підприємствами в межах країни та в міжнародному масштабі, а також визначення інновацій у системі просування та комерціалізації туристського продукту.

Основні поняття та терміни: інноваційний процес, стратегічний альянс, партнерство і співпраця, «клуби продукту» в туризмі, моделювання бізнесу, управління інноваціями, управління знаннями.

Питання для обговорення (дискусії)

1. Охарактеризуйте форми партнерства між підприємствами у межах ділової співпраці.
2. Чим відрізняються умови вступу та співпраці стратегічних альянсів і ділових корпорацій?
3. Охарактеризуйте сутність споживчого маркетингу; чим споживчий маркетинг відрізняється від класичного маркетингу?
4. У чому полягає сутність «клубів продукту» в туризмі? Наведіть приклади «клубів продукту» у туризмі в нашій країні та за кордоном.
5. Визначте переваги впровадження електронного бізнесу в туристській сфері.
6. Охарактеризуйте етапи динамічного моделювання бізнесу. З якою метою воно проводиться?
7. Розкрийте особливості аналізу зацікавлених осіб компанії. Хто належить до кола зацікавлених осіб?
8. Наведіть приклади дії «петель взаємного посилення», «петель обмежень», «механізмів замикання», часових затримок у сфері туризму, механізмів відбору.
9. Охарактеризуйте сутність процесів управління інноваціями та управління знаннями.
10. Визначте головні причини негативного ставлення персоналу до змін. Як відбувається залучення персоналу до інноваційних процесів на підприємстві?

Практичні завдання (творчі, розрахункові)

Завдання 1. Надайте визначення, охарактеризуйте сутність (у порівнянні) та наведіть конкретні ситуаційні приклади (із зазначенням підприємства та його профілю процесів розвитку підприємства. У підсумку заповніть таблицю 1. Оцініть роль інноваційного процесу у досягненні та закріпленні комерційного успіху підприємства.

Таблиця 1

Порівняння процесів розвитку підприємства

Вид процесу	Сутність процесу	Ситуаційний приклад на конкретному підприємстві
Виробничий		
Технологічний		
Інноваційний		
Управлінський		
Процес виходу на ринок		

Завдання 2. Наведіть приклади конкретних інноваційних рішень на кожному з етапів інноваційного процесу на підприємстві сфери туризму та гостинності. Заповніть таблицю 2. Визначте роль інноваційних рішень на кожному етапі у досягненні комерційного успіху підприємства.

Таблиця 2

Інноваційні рішення на різних етапах інноваційного процесу підприємства сфери туризму та гостинності

Етап інноваційного процесу	Профіль підприємства	Приклад інноваційного рішення
Дослідження якості продукту		
Дослідження ринку, вивчення попиту		
Розробка (створення) продукту		
Виробництво продукту		
Реалізація (продаж) продукту		

Рекомендовані джерела інформації: основні [1,2,5], додаткові [8,11,13], інтернет-ресурси [20,21,22].

ТЕМА 3. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Перелік питань, що виносяться на практичне (семінарське) заняття

- Вплив політичної, економічної і соціальних сфер на інноваційні процеси в туризмі.
- Роль Всесвітньої туристської організації в стимулюванні виникнення і розповсюдженні інновацій.
- Принципи гармонійного розвитку туризму.
- Мета і принципи державної інноваційної політики.
- Засоби державного регулювання інноваційної діяльності

Мета заняття: закріплення теоретичних знань щодо нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності в сфері туризму на рівні держави та на міжнародному рівні.

Основні поняття та терміни: державне регулювання, Всесвітня туристична організація, міжнародна угода у сфері туризму, стимулювання розвитку туризму, інноваційна політика.

Питання для обговорення (дискусії)

1. Які фактори стимулюють розвиток інноваційних процесів у туризмі?
2. Система стимулювання розвитку туризму в країнах Європейського Союзу.

3. Наведіть завдання діяльності Всесвітньої туристської організації.
4. Охарактеризуйте міжнародні угоди в сфері туризму, які стимулюють впровадження інновацій у туристську діяльність.
5. У чому полягає сутність розвитку інноваційної діяльності через пряму участь у ній держави?
6. Визначте умови надання підприємцям субсидій і грантів для розвитку інноваційної діяльності. Наведіть різницю між цими поняттями.
7. Проблеми розвитку наукового потенціалу регіонів України.
8. Наведіть законодавчі акти, які регулюють інноваційну діяльність в Україні.
9. Охарактеризуйте чотири варіанти інноваційної політики в Україні.
10. Наведіть основні завдання держави в забезпеченні інноваційної діяльності у сфері туризму.

Практичні завдання (творчі, розрахункові)

Завдання 1. Проаналізуйте основні фактори, які чинять стимулюючу дію на інноваційні процеси в туризмі та гостинності. Наведіть конкретні приклади позитивного впливу в окремих країнах. Заповніть таблицю 1.

Таблиця 1

Фактори впливу на інноваційні процеси в туризмі та гостинності

Фактор	Сутність впливу фактору	Специфіка впливу фактора на інноваційні процеси в туризмі та гостинності в країні	
		Країна	Вплив фактора (приклад для країни)
Нові напрями розвитку науки і техніки, поява нових технологій		Японія	
Економічна і політична ситуація в державі		Ісландія	
Нововведення, здійснювані міжнародними організаціями		Китай	
Державні закони та інші правові акти, що визначають принципи функціонування туристичних підприємств		Німеччина	
Зміна ситуації на туристичних ринках		Мальдівські острови	
Інновації на підприємствах виробничих галузей, тісно пов'язаних з туристичним бізнесом		США	
Прагнення компаній закріпити позиціонування на ринку		Великобританія	
Несподівані події, не залежні від волі людей		Таїланд	

Завдання 2. Визначте роль окремих заходів та документів UNWTO для розбудови сфери туризму та гостинності в Україні. Заповніть таблицю 2. Зробіть загальні висновки щодо ролі міжнародних документів та заходів для розвитку туризму та гостинності нашої держави.

Таблиця 2

Роль окремих заходів та документів UNWTO для розбудови сфери туризму та гостинності України

Матеріали заходу UNWTO	Роль для України
Всесвітня конференція з туризму в Манілі (Філіппіни) 1980 р.	
Всесвітня конференція з туризму в Акапулько (Мексика, 1982 р.)	
Міжпарламентська конференція з туризму 1989р. в Гаазі (Нідерланди)	
XIV сесія Генеральної асамблеї UNWTO 2001р. в Сеулі (Південна Корея) і Осаці (Японія)	
Перша Всесвітня конференція по комунікаціях в туризмі (TOURCOM) 2004р.	

Рекомендовані джерела інформації: основні [2,3], додаткові [10,12], інтернет-ресурси [24,25].

ТЕМА 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСАХ ТУРИСТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Перелік питань, що виносяться на практичне (семінарське) заняття

- Поняття, розвиток і застосування інформаційних технологій в туризмі. Інформаційні ресурси Інтернет в туристичній діяльності.
- Туристичні інформаційні термінали.
- IT- рішення для туристичних компаній.
- Геоінформаційні технології в туризмі.
- Глобальні розподільні системи
- Віртуалізація інформаційного забезпечення

Мета заняття: отримання здобувачами вищої освіти теоретичних знань та практичних навичок застосування інноваційних інформаційних технологій у сфері туризму.

Основні поняття та терміни: інформаційні технології, ліцензійна угода, патентна угода, геоінформаційні технології, електронна торгівля, B2B, B2C, віртуальні посередники, автоматизовані системи.

Питання для обговорення (дискусії)

1. Наведіть чотири характерні риси сучасних інформаційних технологій.
2. Охарактеризуйте основні форми передачі технологій на комерційній основі, а саме: патентні угоди, ліцензійні угоди, ноу-хау, інжиніринг, різновиди ліцензій, паушальний платіж, роялті, участь у прибутку.
3. Визначте особливості інтернету як інформаційно-телекомунікаційного засобу.
4. Визначте відмінності між видами електронної торгівлі: B2B (business to business) і B2C (business to customers).
5. Дайте характеристику віртуальних посередників (сайти готелів, авіакомпаній, туристських фірм). Визначте основні вимоги до організації їхньої роботи.
6. Охарактеризуйте автоматизовані готельні системи, що застосовуються у світовій практиці (система управління готелем, рестораном, заходами тощо).
7. Наведіть загальну характеристику соціальних мереж та їхню класифікацію.
8. Дайте визначення поняттям «блог», «акаунт», «контент».
9. Хто і коли ввів термін «Оптимізація соціальних мереж» (SMO)?
10. Що таке маркетинг у соціальних медіа (мережах)? Наведіть його завдання.

Практичні завдання (творчі, розрахункові)

Завдання 1. Проаналізуйте інноваційні зрушення у розвитку інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) у сфері туризму та гостинності за окремими складовими і наведіть приклади їх вдалого застосування в туристичному та готельно-ресторанному бізнесі. Заповніть таблицю 1. Зробіть висновок про зручність застосування ІТ в туристичному та готельно-ресторанному бізнесі.

Таблиця 1

Вплив інформаційних та комунікаційних технологій на розвиток туристичного бізнесу

Складова ІКТ	Приклади застосування в туристичному та готельно-ресторанному бізнесі
Інтернет-сайти	
Інформаційні системи з базами даних	
Соціальні мережі	
Системи бронювання та продажу	
Геоінформаційні системи	

Завдання 2. Наведіть приклади технологічних (у т. ч. збутових), маркетингових та управлінських інновацій у різних секторах сфери туризму та гостинності за останні 10 років. Заповніть таблицю 2. У підсумку зробіть висновок, яким чином вказані Вами інновації вплинули на підвищення рівня сервісу та розвиток туристичного бізнесу.

Приклади інновацій у секторах сфери туризму та гостинності

Сектор	Приклади інновацій за останні 10 років			
	технологічні	продуктові	маркетингові	управлінські
Туроператорський				
Турагентський				
Транспортний				
Готельний				
Харчування				
Розважальний				
Музейний та екскурсійний				
Оздоровчий				
Спортивний				

Рекомендовані джерела інформації: основні [1,2,3], додаткові [12,13,16,18], інтернет-ресурси [20,24].

ТЕМА 5. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ В ТУРИЗМІ

Перелік питань, що виносяться на практичне (семінарське) заняття

- Зміст та види інноваційних проєктів.
- Етапи розробки інноваційних проєктів.
- Сучасні види та форми туризму.
- Зміст бізнес-планування.

Мета заняття: набуття здобувачами вищої освіти теоретичних знань і практичних навичок щодо розробки та впровадження в життя інноваційних проєктів, визначення особливостей формування нових форм та видів туристичної діяльності, подорожей.

Основні поняття та терміни: інноваційний проєкт, види туризму, форми туризму, бізнес-планування, дайвінг, планеризм, кайтинг, рафтинг, мілітарі тури, музеї нових форматів, таймшер.

Питання для обговорення (дискусії)

1. Які види сухопутного туризму Ви знаєте? Які з цих видів можна віднести до екстремального туризму?
2. Наведіть приклади відомих пішохідних, верхових та гірських світових маршрутів.
3. Наведіть приклади водних маршрутів в Україні.
4. Визначте основні небезпеки під час дайвінгу.
5. Охарактеризуйте особливості планеризму, балонінгу, парашютінгу, кайтингу.

6. Охарактеризуйте особливості рафтингу, подорожей на веслувальних і вітрильних судах, екзотичних плавзасобах.
7. У чому полягає сутність організації мілітарі-турів, хоббі-турів?
8. Наведіть приклади музеїв нових профілів у нашій країні та за кордоном.
9. У чому полягає сутність системи клубного відпочинку таймшер?
10. Визначте інноваційні особливості сучасного лікувального туризму. Охарактеризуйте вітчизняний та закордонний досвід організації медичного туризму.

Практичні завдання (творчі, розрахункові)

Завдання. Обґрунтуйте в загальних рисах інноваційний проєкт у системі планування діяльності комерційної організації у сфері туризму та гостинності. Опишіть проєкт за таким планом.

Планування та організація інноваційного проєкту у системі діяльності комерційної організації у сфері туризму та гостинності	
1.	Профіль організації.
2.	Загальна ідея та сутність проєкту.
3.	Типи інновацій, що запроваджуються у рамках проєкту.
4.	Оцінка обсягів часу, коштів та людських ресурсів для реалізації проєкту.
5.	Особливості формування команди проєкту.
6.	Оцінка кількості учасників проєкту та ступеня участі у проєкті кожного з них.
7.	Основні фази та стадії життєвого циклу проєкту. Види діяльності по кожній стадії.
8.	Загальна оцінка ефективності пропонованого проєкту.

ТЕМА 6. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Перелік питань, що виносяться на практичне (семінарське) заняття

- Інтелектуальна власність в інноваційних процесах.
- Охорона і захист інтелектуальної власності.
- Використання прав на інтелектуальну власність.
- Трансфер технологій .
- Інноваційні конфлікти та можливості їх рішення.
- Фінансова складова інноваційного потенціалу підприємства.
- Захист інтересів України в інноваційній сфері.

Мета заняття: отримання здобувачами вищої освіти теоретичних знань та опрацювання практичних навичок у визначенні правового забезпечення реалізації інновацій у туризмі.

Основні поняття та терміни: інтелектуальна власність, патент, ліцензія, франчайзинг, франшиза, технопарк, копирайт, товарний знак і знак обслуговування.

Питання для обговорення (дискусії)

1. Наведіть визначення та особливості поняття «Інтелектуальна власність».
2. Як розподіляються об'єкти інтелектуальної власності?
3. Охарактеризуйте поняття «патент», «ліцензія», «Право інтелектуальної власності». Наведіть відмінності між ними.
4. Охарактеризуйте існуючі технопарки в Україні. Які пільги діють для технопарків в Україні?
5. Наведіть визначення поняття «франчайзинг», «франчайзі», «франчайзер», «франшиза».
6. Визначте основні положення франчайзингових угод у сфері туризму.
7. Наведіть цілі створення франчайзингових об'єднань. Наведіть приклади франчайзингових об'єднань у сфері туризму в Україні.
8. Охарактеризуйте способи охорони й захисту інтелектуальної власності.
9. Наведіть різницю між такими формами захисту інтелектуальної власності, як «копірайт», «товарний знак і знак обслуговування», «фірмове найменування».
10. Які міжнародні угоди про охорону інтелектуальної власності ви знаєте?

Практичні завдання (творчі, розрахункові)

Завдання. Наведіть приклади трансформації інноваційних технологій в інтелектуальну власність. При цьому розгляньте такі ситуації (нові винаходи, ноу-хау):

- 1) нова процедура супроводу туристичної групи в далеких і тривалих автобусних поїздках;
- 2) новий рецепт приготування певної страви;
- 3) новий стиль та дизайн облаштування готельного простору та рекреаційних зон.

Зробіть посилання на закони та нормативно-правові акти, за допомогою яких можна отримати охоронний документ.

Рекомендовані джерела інформації: основні [1,4], додаткові [8,9,12], інтернет-ресурси [19,20,23].

ТЕМА 7. ФІНАНСОВЕ ТА ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ТУРИЗМ

Перелік питань, що виносяться на практичне (семінарське) заняття

- Фінансова складова інноваційного потенціалу підприємства.
- Економічна основи, джерела, форми і методи фінансового забезпечення інноваційної діяльності.
- Макроекономічні джерела фінансового забезпечення інноваційного розвитку.
- Критерії результативності інноваційної діяльності.
- Види ефективності та проблеми оцінювання ефективності інновацій у туризмі.

Мета заняття: набуття здбувачами вищої освіти теоретичних знань та практичних навичок із організації фінансового та інвестиційного забезпечення впровадження інноваційних технологій в галузі туризму.

Основні поняття та терміни: інноваційний потенціал, інвестиції, фінансове забезпечення, комерційний кредит, лізинг, венчурні інвестиції, ризик, інноваційний туристичний продукт.

Питання для обговорення (дискусії)

1. Охарактеризуйте основні джерела інвестування інновацій.
2. Які форми та методи фінансового забезпечення інноваційних проєктів ви знаєте?
3. Наведіть особливості використання комерційних кредитів, лізингу, венчурних інвестицій.
4. Охарактеризуйте структуру венчурного капіталу в розвинених країнах світу.
5. Наведіть основні етапи розрахунку чистого приведеного ефекту.
6. Охарактеризуйте методику розрахунку індексу рентабельності інвестицій.
7. У який спосіб визначається строк окупності інвестицій?
8. Які класифікаційні ознаки ризиків ви знаєте?
9. Наведіть особливості ризиків, притаманних туристському інноваційному продукту.
10. Охарактеризуйте заходи з мінімізації негативного впливу ризиків у процесі реалізації інноваційних проєктів.

Практичні завдання (творчі, розрахункові)

Завдання 1. За інвестиційним проєктом вартістю 120 тис. грн передбачаються грошові надходження:

1 рік – 40 тис. грн;

2 рік – 80 тис. грн;

3 рік – 60 тис. грн.

Визначити індекс рентабельності проєкту, якщо відомо, що ставка дисконту дорівнює 12 %.

Завдання 2. Визначити чисту теперішню вартість інвестиційного проєкту з такими характеристиками:

Початкові інвестиції – 120 тис. грн;

Доходи за роками – 45 тис. грн; 70 тис. грн; 45 тис. грн;

Вартість капіталу: а) 10 %;

б) змінюється за роками – 10 %; 12 %; 13 %; 14 %.

Завдання 3. На підставі чистої теперішньої вартості, індексу рентабельності та внутрішньої норми доходу обґрунтувати доцільність придбання медичного обладнання для санаторно-курортного підприємства, якщо його вартість складає 25 тис. грн; термін експлуатації – 5 років; амортизація обладнання – 10 % річних; чистий дохід за роками складатиме: 1

рік – 15 тис. грн; 2 рік – 17 тис. грн; 3 рік – 19 тис. грн; 4 рік – 18 тис. грн; 5 рік – 16 тис. грн.

Поточні витрати складатимуть 10 тис. грн у перший рік реалізації проекту з подальшим щорічним зростанням у 5 %. Середньозважена вартість капіталу – 10 %. Керівництво санаторію вважає, що термін окупності не повинен перевищувати 3 роки. Результати розрахунків подати у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Показники діяльності фізіотерапевтичного відділення санаторію, тис. грн

Показники	Роки реалізації проекту				
	1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації послуг					
Поточні витрати					
Амортизація					
Валовий прибуток					
Податок на прибуток					
Чистий прибуток					
Грошовий потік					

Рекомендовані джерела інформації: основні [1,2,4], додаткові [10,12], інтернет-ресурси [22,24].

ТЕМА 8. ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙ В ТУРИЗМІ

Перелік питань, що виносяться на практичне (семінарське) заняття

- Сутність проблеми оцінювання ефективності інновацій.
- Особливість підходів до оцінювання ефективності інновацій господарюючих суб'єктів різних рівнів, що діють у ринкових умовах.
- Показники економічної ефективності, що відображають ефективність інноваційних проектів з точки зору інтересів усього національного господарства.
- Види ефективності інноваційних проектів.
- Методи оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності

Мета заняття: набуття здбувачами вищої освіти знань та умінь щодо визначення та розрахунку ефективності та результативності інноваційних проектів в галузі туризму.

Основні поняття та терміни: ефективність, рентабельність інвестицій, чистий дисконтований дохід, економічний ефект, екологічний ефект, науково-технічний ефект, етнічно-культурний ефект, соціальна ефективність інноваційного проекту.

Питання для обговорення (дискусії)

1. В чому полягає сутність поняття «ефективність»?
2. Як вимірюється ефективність інноваційних проєктів?
3. Які існують підходи до визначення ефективності інноваційної діяльності?
4. Проєдукування інвестиційних рішень.
5. Оцінка ефективності інноваційних проєктів шляхом розрахунку інтегрованого ефекту (чистого дисконтованого доходу).
6. Розрахунок рентабельності інвестицій в галузі туризму.
7. Мета визначення внутрішньої норми прибутковості (дохідності) – IRR.
8. Які існують проблеми оцінювання ефективності інвестицій?
9. В чому полягає соціальна оцінка внеску інноваційного проєкту у сфері туризму в покращення соціального середовища?
10. Визначіть зміст та порівняйте поняття «економічний ефект», «екологічний ефект», «науково-технічний ефект», «етнічно-культурний ефект».

Практичні завдання (творчі, розрахункові)

Завдання-кейс. Туроператор України розробив новий пізнавально-оздоровчий тур до Закарпатська область з відвідуванням традиційних народних ремесел, національних парків та освітніх закладів, з ночівлями в екоготелях, з прогресивними методами супроводу та в цілому організації подорожі. Тур швидко набув популярності насамперед завдяки своїй оригінальності та креативності. Опишіть шляхи визначення ефективності туру як інновації за такими складовими:

- економічна ефективність;
- екологічна ефективність;
- етнічно-культурна ефективність;
- соціально-політична ефективність.

Варіанти запропонованих на розгляд кейсів: Північна Македонія, Івано-Франківська область (Україна), Грузія, край Свеаланд (Швеція).

Рекомендовані джерела інформації: основні [1,2,4], додаткові [10,12], інтернет-ресурси [22,24].

3. ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Для кращого засвоєння та закріплення матеріалу з дисципліни «Інноваційні» передбачається самостійна робота здобувачів вищої освіти, яка є однією з форм навчально-виховного процесу, що охоплює як аудиторну, так і позааудиторну роботу. Правильна її організація сприяє активізації мислення, розвитку ініціативи, виробленню стійких навичок самостійної творчої діяльності.

Призначення самостійної роботи здобувачів освіти є поглиблення та розширення розуміння змісту теоретичних положень дисципліни. Студенти поглиблено вивчають матеріал, викладений у лекційному курсі, займаються самопідготовкою до практичних занять. Технології в туризмі

Самостійна робота здобувачів в межах, визначених тематичним планом дисципліни «Інноваційні технології в туризмі», проводиться у наступних формах:

№ п/п	Назва теми	Форми контролю
1.	Опрацювання основних тем курсу на основі лекційного матеріалу за допомогою поглибленого вивчення літератури та пошуку додаткової інформації	Опитування, експрес-контроль, письмовий контроль
2.	Підготовка доповідей і виступів на семінарських (практичних) заняттях, самостійний пошук додаткових інформаційно-довідкових джерел з метою посилення відповідної аргументації	Виступи, доповіді, дискусії
3.	Опрацювання окремих питань та тем, винесених на самостійне вивчення, відповідно до рекомендованої навчально-методичної літератури	Підготовка доповіді, письмовий контроль
4.	Підготовка до різних форм проміжного (поточного і модульного) контролю (контрольних робіт, тестових завдань, тощо)	Контрольна робота, тестування
5	Підготовка і виконання індивідуального завдання	Презентація (захист) індивідуального завдання, реферату

Самостійній роботі передують лекції, на яких розглядаються базові та проблемні теми курсу. Після цього здобувачі повинні самостійно ознайомитися з основними питаннями кожної теми відповідно до навчальної програми, рекомендованими підручниками, навчально-методичною літературою, нормативною базою, періодичними виданнями.

Кожне завдання передбачає самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизацію, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань, отриманих з навчального курсу.

Важливою формою самостійної навчальної діяльності студентів є написання та захист реферату. Написання реферату сприяє поглибленню знань з навчальної дисципліни, подальшій систематизації, розширенню та закріпленню набутих знань.

Для підготовки реферату необхідно:

- ✓ поглибити, упорядкувати та закріпити теоретичні знання з дисципліни;
- ✓ відпрацювати навички самостійної роботи з елементами творчого пошуку та ініціативи;
- ✓ викласти теоретичний матеріал, проаналізувати практичну інформацію, літературу, довідкові видання тощо;
- ✓ застосовувати сучасні наукові методи дослідження економічних процесів;
- ✓ аналізувати конкретні економічні факти, робити наукові узагальнення та висновки.

Обов'язковим етапом роботи над рефератом є його захист, який включає викладення основних положень роботи для громадськості. Захист есе включає:

Коротке повідомлення про актуальність теми реферату, визначення мети та завдання роботи, отримані результати, висновки та пропозиції.

Відповіді на запитання викладача та однокурсників.

Відгук наукового керівника-консультанта про написаний реферат (самостійність, своєчасність, актуальність змісту теми, повнота його розкриття, відповідність вимогам до оформлення тощо).

Тематику рефератів з дисципліни наведено в *додатку А*, вимоги до його написання - в *додатку В*.

Самостійна (індивідуальна) робота здобувачів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

Засвоєння тем (завдань), які виносяться лише на самостійну роботу виділені як окремий елемент навчального модуля із встановленням для нього вагового коефіцієнта.

Контроль і облік поточної успішності на аудиторних заняттях самостійної (індивідуальної) роботи здійснюється шляхом виставлення в журналі обліку роботи викладача оцінок за чотирибальною (національною) шкалою.

ПИТАННЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми, окремі питання з якої виносяться на самостійне вивчення з курсу «Інноваційні технології в туризмі»
<i>Тема. Теорії інноваційного розвитку</i> Інноваційна «довга хвиля». Вертикальна складова життєвого циклу інновацій в дослідженні Я. Ван Дейна. Горизонтальна складова життєвого циклу інновацій за схемою С Девіса, Е.

Менсфілда, А. Ромео.

Дослідження «просторового» аспекту нерівномірності інновацій.

П'ять типів інновацій за Шумпетером.

Динаміка нововведень в розрізі фаз великого циклу.

Тема. Інноваційні процеси в туризмі

Ефект кооперації дослідників в інноваційній сфері.

Простий внутрішньоорганізаційний інноваційний процес.

Дифузія інновацій.

Процес передавання технологій та теорія життєвого циклу інновації.

Розроблення гіпотез, концепцій, теорій у конкретних сферах наукової діяльності.

Показник рівня науковотехнічної доцільності.

Експериментальна база науки як складова наукового потенціалу країни, її стан і використання.

Наукова робота, спрямована на підвищення ефективності пошуку науково-технічної інформації під час виконання різних видів НДДКР.

Умови функціонування інноваційної сфери.

Інноваційний потенціал.

Інноваційна інфраструктура.

Ділове партнерство в туризмі. Процеси ділового партнерства.

Аналіз існуючого і можливого в майбутньому позиціонування компанії на ринку.

Аналіз зацікавлених осіб (сил), перешкоджаючих або сприяючих переходу компанії до позиції, яку передбачається займати в майбутньому.

Тема. Державне регулювання інноваційної діяльності

Принципи гармонійного розвитку туризму.

Міжнародно-правовий аспект міждержавних туристичних зв'язків.

Декларація Всесвітньої конференції з туризму в Акапулько (Мексика, 1982 р.).

Міжпарламентська конференція з туризму.

Декларація про навколишнє середовище і розвиток.

Ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності.

Підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері.

Фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності.

Розробка системи державного регулювання.

Обсяги і джерела інвестування інновацій.

Ліцензування, патентування та квотування у господарській діяльності.

Норми і нормативи як один із важливих засобів державного регулювання.

Цінове регулювання. Податки та податкові пільги. Грошово-кредитні відносини.

Тема. Інформаційні інноваційні технології в процесах туристичного обслуговування

Інформаційні технології в туризмі.

Паблік-релейшнз (англ. public relations) установи. Інформаційний продукт.

Туристичні інформаційні термінали. Види інформаційних туристичних терміналів.

Комп'ютерні системи бронювання.

Сучасні форми туристичного обслуговування.

Тема. Інноваційні проекти в туризмі

Іноземний досвід використання програмно-цільового підходу в управлінні програмами і проектами різного рівня.

Формування інноваційних проектів для вирішення найважливіших науково-технічних проблем (завдань).

Різноманіття можливих цілей і завдань науково-технічного розвитку.

Принципи управління інноваційними проектами.

Бізнес-планування в інноваційному розвитку галузі. Організаційний план.

Виробничий план. Фінансовий план. Аналіз ринку і план маркетингу.

Ефективність інноваційного проекту.

Тема. Правові аспекти інноваційної діяльності

Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт (етапи).

Права власності юридичної особи на нематеріальні активи.

Поняття інтелектуальна власність.

Використання прав на інтелектуальну власність.

Патентування. Спеціальне законодавство з патентного права.

Експертиза заявки на винахід (корисну модель).

Експертиза на знаки для товарів та послуг.

Топографія інтегральних мікросхем.

Концепція «технологічної ніші».

Лізинг.

Франчайзинг.

Стратегічне завданням забезпечення інноваційної безпеки держави.

Результативність участі України у міжнародному трансфері наукоємної продукції.

Вдосконалення податкової політики у напрямі забезпечення інноваційного розвитку.

Тема. Фінансове та інвестиційне забезпечення впровадження інноваційних технологій в туризмі

Сутність і структура фінансового механізму. Принципи побудови механізму фінансового забезпечення інноваційної діяльності.

Власні ресурси туристичних підприємств / корпорацій / альянсів.

Використання банківських ресурсів.

Розвиток венчурного капіталу.

Міжнародні інвестиції.

Соціальні фонди в туризмі.

Кредити під гарантію уряду, податкові стимули та бюджетне фінансування івентивних заходів в туризмі.

Можливості донорського фінансування інноваційних проектів.

Ризики інноваційних проектів.

Методи оцінки інноваційних проектів.

Тема. Оцінювання ефективності інновацій в туризмі

Кінцеві виробничі результати (виручка від реалізації нових товарів, інтелектуальної власності – ліцензій, ноу-хау, програм для ЕОМ тощо).

Соціальні й екологічні результати, розраховані, виходячи із спільних дій учасників проекту в регіонах.

Прямі фінансові результати; побічні фінансові результати, що їх обумовлюють при здійсненні проекту.

Зміст та роль дисконтування у фінансових і економічних розрахунках.

Комерційна ефективність (фінансове обґрунтування) проекту в туризмі.

Соціально-політичним ефект інновацій та його оцінка.

Економічний ефект та його оцінка.

Екологічний ефект та його оцінка.

4. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальна робота студента є формою організації навчального процесу, яка передбачає створення умов для як найповнішої реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток їхніх здібностей, науково-дослідну роботу й творчу діяльність.

Індивідуальне завдання – форма організації навчання, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які здобувачі отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Індивідуальне завдання студенти виконують самостійно під керівництвом викладача. Індивідуальні завдання виконуються окремо кожним студентом.

ЗАВДАННЯ ТА ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ

ІНДЗ включає наступні елементи наукового дослідження:

- практична значущість;
- комплексний і системний підходи до вирішення поставленого завдання;
- використання сучасних теоретичних методологій і наукових розробок та досліджень за даним напрямом;
- застосування творчого підходу й відбиття власного бачення вирішення поставленого завдання.

Зміст виконання індивідуального завдання з дисципліни «Інноваційні технології в туризмі» полягає у тому, що здобувач вищої освіти, за однією із тем курсу, поглиблено вивчає, систематизує теоретичні та практичні знання. На основі отриманої інформації робить власне наукове дослідження, результати якого може представити або у формі презентації, або ж у формі підготовки наукових тез.

Вимоги до складання презентації: по кожній темі виділяються 3-5 розділів (питань); для розкриття кожного питання представити матеріал у формі графічного та текстового зображення на 5-7 слайдах; загальний обсяг презентації повинен складати не менше 20 слайдів.

Вимоги до змісту наукових тез: обсяг в межах 2-3 сторінок друкованого тексту на листках формату А4, набраного у редакторі MSWord; всі поля – 2,0 см; текст набирається без переносів, на всю ширину сторінки. Необхідно використовувати парні лапки («»). При наборі тексту слід розрізняти символи дефісу і тире; гарнітура: Times New Roman 14 пт. Інтервал між рядками – одинарний; для назв таблиць використовувати шрифт 10 пт., жирний. Для напису під рисунками використовувати шрифт – 10 пт., жирний. Формули розташовувати по центру, нумерацію формул здійснювати по правому краю. Формули повинні бути набрані в редакторі Microsoft Equation 3.0; літературні джерела, що цитуються, повинні бути пронумеровані відповідно з порядком звертання до них у тексті. Посилання на джерело і сторінки в ньому подаються у квадратних дужках. Список використаних джерел наводиться наприкінці на мові оригіналу.

Суть ІНДЗ здоувач вищої освіти доповідає на семінарі. Він готує презентацію або наочний матеріал і протягом 5-7 хв. коротко викладає основні положення своєї роботи й відповідає на запитання.

5. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Основними методами контролю, які використовуються в процесі вивчення дисципліни «Інноваційні технології в туризмі» є поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль – це оцінювання навчальних досягнень здобувача протягом навчального семестру за національною чотирибальною шкалою усіх видів аудиторної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських (практичних) занять і поєднує в собі два напрями:

- опитування лекційного матеріалу, що є обов'язковим для вивчення студентами,

- перевірка самостійної та індивідуальної роботи студента.

Зважаючи на це, використовуються такі форми поточного опитування:

- переказ лекційного матеріалу;

- експрес контроль;

- тестове опитування та письмовий контроль;

- заслуховування повідомлень студента з довідковою інформацією;

- заслуховування інформації про науково-дослідницьку роботу;

- захист НДРС.

При контролі виконання завдань, які винесені для самостійного, індивідуального опрацювання, оцінці підлягають:

- самостійне опрацювання питань;

- написання індивідуальних завдань;

- аналіз нормативних документів органів державної влади в галузі туризму.

Модульний контроль з дисципліни проводиться один раз в кінці семестру і визначається як сума середньозважених балів за структурними блоками: аудиторна робота та самостійна робота (в т.ч. ІРС); контрольний захід (контрольна робота).

Оцінка за самостійну роботу студента (в т.ч. ІРС) виставляється за національною чотирибальною шкалою.

Критеріями оцінки для усних відповідей є: повнота розкриття питання; логіка викладання, культура мови; емоційність та переконаність; використання основної та додаткової літератури; аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки та інші.

Критеріями оцінки для виконання письмових завдань є: повнота розкриття питання; цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи та інші.

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться у формі екзамену та оцінюється за п'ятибальною системою.

Першим етапом підсумкового семестрового оцінювання дисциплін, формою семестрового контролю для яких виступає екзамен, є визначення поточної успішності, що доводиться до відома здобувачів на останньому занятті і заноситься у журнал обліку роботи викладача та журнал обліку роботи академічної групи.

Семестровий екзамен з навчальної дисципліни проводиться за традиційною схемою, оцінюється за національною шкалою (ваговий коефіцієнт – 0,4 прийнятий для денної форми навчання та 1,0 – для заочної форми навчання). Кожен студент, незалежно від поточної успішності, має його складати. Складений екзамен з оцінкою “незадовільно” не зараховується і до суми балів поточної успішності не додається. Щоб ліквідувати академзаборгованість з навчальної дисципліни студент складає екзамен повторно, при цьому результати поточної успішності зберігаються.

Структура проведення семестрового контролю відображаються в даному розділі і доводяться до відома здобувачів на першому занятті.

Розподіл вагових коефіцієнтів оцінювання навчальної дисципліни «Інноваційні технології в туризмі»

<i>Модульний контроль</i>		ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ	СЕМЕСТРОВИЙ КОНТРОЛЬ – ЕКЗАМЕН
АУДИТОРНА ТА САМОСТІЙНА РОБОТА			
ЗМ1 – ЗМ2			
Лекційні, семінарські (практичні), лабораторні заняття	Контрольний захід (контрольна робота, тестування, колоквіум тощо)		
Т1, Т2, Т3, ...Т8	Т1-Т8		
середнеарифметичне оцінок за національною шкалою	оцінка за національною шкалою	оцінка за національною шкалою	оцінка за національною шкалою
k ₁	k ₂	k ₃	k ₄
0,2	0,2	0,2	0,4

$$\sum_{i=1}^n k_i=1$$

Критерії оцінювання за видами завдань

Тестові завдання (відкриті та/або закриті тести)

Оцінка “**відмінно**” ставиться студенту, який надав понад 90% правильних відповідей на тестові завдання.

Оцінка “**добре**” ставиться студенту, якщо він надав 70-89% правильних відповідей на тестові завдання.

Оцінка “**задовільно**” ставиться студенту за правильне виконання 50 - 69% тестових завдань.

Оцінка “**незадовільно**” ставиться студенту, якщо тестові завдання виконано правильно менш, ніж на 50%.

Теоретичні питання, доповіді

Оцінка **“відмінно”** ставиться студенту, якщо він виявив всебічні і глибокі знання з підготовленого матеріалу з дисципліни, засвоїв основну і ознайомився з додатковою літературою, дає повні, обґрунтовані, теоретично вірні відповіді на всі питання передбачені завданням; демонструє знання і розуміння основних категорій і понять; наводить вдалі приклади, може зробити узагальнення і висновки.

Оцінка **“добре”** ставиться студенту, якщо він виявив повне знання підготовленого матеріалу; засвоїв основну та додаткову літературу, виявив системний характер знань з дисципліни і здатний до самостійного їх поповнення, але ним допущені незначні помилки у формулюванні термінів, категорій, наведенні прикладів.

Оцінка **“задовільно”** ставиться студенту, якщо він виявив знання основного програмного матеріалу, дає поверхові, неточні відповіді на питання, припускається помилок у наведенні прикладів. Студент слабо володіє спеціальною термінологією, не зовсім розуміє значення і сутність основних категорій поставленого завдання.

Оцінка **“незадовільно”** ставиться студенту, якщо він дає неправильні відповіді на всі запитання передбачені завданням, у наведенні прикладів, не знайомий з основною літературою; не розуміє сутності основних категорій досліджуваного питання.

Реферати

Реферат – це самостійна науково-дослідна робота студента, де розкривається суть досліджуваної студентом проблеми, виклад матеріалу носить проблемно-тематичний характер, показуються різні точки зору, а також власні погляди на проблему.

При оцінці реферату враховуються наступні критерії:

- відповідність темі,
- глибина опрацювання матеріалу,
- правильність і повнота використання джерела,
- оформлення реферату.

Оцінка виставляється з урахуванням двох параметрів: обсягу виконаного реферату та якості написання.

5 - Оцінка “відмінно” ставиться за реферат, який має обсяг 15 або більше друкованих сторінок; проблема, яка в ньому розглядається, викладена повно, послідовно, логічно; список використаної наукової літератури нараховує 5-6 джерел, відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії.

4 - Оцінка “добре” ставиться за реферат, який має обсяг 10 сторінок; тема реферату викладена досить повно, але є певні недоліки у логіці викладу; бібліографічний список нараховує 4-5 джерел, відповідає сучасним правилам, але містить певні помилки.

3 - Оцінка “задовільно” ставиться, коли обсяг реферату є недостатнім для викладення обраної проблеми, і тому проблема розглядається поверхово; у бібліографічному списку менше чотирьох наукових джерел і є помилки.

2 - Оцінка “незадовільно” ставиться, якщо тема реферату нерозкрита, у бібліографічному списку менше 2 наукових джерел, і він подається не за сучасними правилами.

Практичні завдання (ситуаційні, практичні завдання, задачі)

5 - «Відмінно» — заслуговує студент, який практичне (ситуаційне) завдання виконав правильно, відповідь обґрунтована, висновки й пропозиції аргументовані й оформлені належним чином; дає правильні відповіді на додаткові запитання викладача.

4 - «Добре» — заслуговує студент, що практичне завдання виконав правильно, але припущені окремі неточності; дає правильні відповіді на додаткові запитання.

3 - «Задовільно» — заслуговує студент, що практичне завдання виконане без достатнього розуміння теоретичного матеріалу, з помилками.

2 - «Незадовільно» — коли студент практичне завдання не виконав; не дає правильної відповіді на додатково поставлені запитання.

6. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. Характеристика інноваційних теорій.
2. Інноваційна «довга хвиля».
3. Вертикальна складова життєвого циклу інновацій в дослідженні Я. Ван Дейна
4. Інновації як передумови економічного розвитку.
5. Горизонтальна складова життєвого циклу інновацій за схемою Сю Девіса, Е. Менсфілда, А. Ромео.
6. Дослідження «просторового» аспекту нерівномірності інновацій.
7. Зростаючий вплив нововведень на розвиток економіки і бізнесу
8. Роль інновацій у стабілізації вітчизняної економіки. Складові елементи вдосконалення технічного розвитку та організації виробництва,
9. Класифікація інновацій.
10. П'ять типів інновацій (за Шумпетером).
11. Продуктові інновації.
12. Процесні інновації.
13. Поділ інновацій за типом нововведень.
14. Розширена класифікація інновацій з урахуванням сфер діяльності підприємства,
15. Класифікація інновацій за О.І.Пригожиним.
16. Життєвий цикл інновацій. Динаміка нововведень в розрізі фаз великого циклу.
17. Загальна характеристика інноваційного процесу.
18. Ефект кооперації дослідників в інноваційній сфері.
19. Сутність кооперації в науці.
20. Простий внутрішньо організаційний інноваційний процес.
21. Дифузія інновацій.
22. Процес передавання технологій та теорія життєвого циклу інновацій.
23. Структура інноваційного процесу.
24. Специфіка інноваційного процесу.
25. Інноваційний процес та циклічний характер їх розвитку.
26. Розроблення гіпотез, концепцій, теорій у конкретних сферах наукової діяльності, Прикладні дослідження.
27. Показник рівня науково-технічної доцільності.
28. Експериментальна база науки як складова наукового потенціалу країни, її стан і використання.
29. Наукова робота, спрямована на підвищення ефективності пошуку науково-технічної інформації під час виконання різних видів НДДКР.
30. Умови функціонування інноваційної сфери.
31. Інноваційний потенціал. Інноваційна діяльність.
32. Інноваційна інфраструктура.
33. Інновації в управлінні туристичними підприємствами.

34. Ділове партнерство в туризмі.
35. Процеси ділового партнерства.
36. Динамічне моделювання туристичного бізнесу.
37. Аналіз існуючого і можливого в майбутньому позиціонування компанії на ринку.
38. Аналіз зацікавлених осіб (сил), перешкоджаючих або сприяючих переходу компанії до позиції, яку передбачається займати в майбутньому.
39. Аналіз бізнес-процесу.
40. «Петлі взаємного посилення».
41. «Петлі обмежень».
42. «Механізми замикання».
43. Механізми відбору.
44. Вплив політичної, економічної і соціальних сфер на інноваційні процеси в туризмі.
45. Роль Всесвітньої туристської організації в стимулюванні виникнення і розповсюдженні інновацій.
46. Принципи гармонійного розвитку туризму.
47. Важливий міжнародно-правовий аспект міждержавних туристичних зв'язки.
48. Декларація Всесвітньої конференції з туризму в Акапулько (Мексика, 1982 р.).
49. Міжпарламентська конференція з туризму.
50. Декларація про навколишнє середовище і розвиток.
51. Принципи державної інноваційної політики.
52. Основні відмінності моделей масового (традиційного) і стійкого туризму.
53. Ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері.
54. Фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності.
55. Сприяння розвитку інноваційної інфраструктури.
56. Засоби державного регулювання інноваційної діяльності.
57. Розробка системи державного регулювання.
58. Правові засади функціонування економіки.
59. Обсяги і джерела інвестування інновацій.
60. Ліцензування, патентування та квотування у господарській діяльності.
61. Норми і нормативи як один із важливих засобів державного регулювання.
62. Цінове регулювання. Податки та податкові пільги.
63. Грошово-кредитні відносини.
64. Мито і митні податки.
65. Кредитування. Комплексні програми.
66. Поняття, розвиток і застосування інформаційних технологій в туризмі.
67. Інформаційні технології
68. Паблік-релейшнз (англ. public relations) установи.
69. Інформаційний продукт.
70. Інформаційні ресурси Інтернет в туристичній діяльності.
71. Туристичні інформаційні термінали.

72. Види інформаційних туристичних терміналів.
73. IT- рішення для туристичних компаній.
74. Геоінформаційні технології в туризмі.
75. Глобальні розподільні системи.
76. Комп'ютерні системи бронювання.
77. Віртуалізація інформаційного забезпечення.
78. Зміст та види інноваційних проектів. Іноземний досвід використання програмно-цільового підходу в управлінні програмами і проектами різного рівня.
79. Інноваційний проект як форма цільового управління інноваційною діяльністю.
80. Формування інноваційних проектів для вирішення найважливіших науково-технічних проблем (завдань).
81. Різноманіття можливих цілей і завдань науково-технічного розвитку.
82. Інноваційний проект, розглянутий як процес, що відбувається в часі.
83. Принципи управління інноваційними проектами.
84. Етапи розробки інноваційних проектів. Зміст бізнес-плану. Організаційний план. Виробничий план. Фінансовий план.
85. Аналіз ринку і план маркетингу. Ефективність інноваційного проекту.
86. Інтелектуальна власність в інноваційних процесах.
87. Трансфер технологій.
88. Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт (етапи).
89. Права власності юридичної особи на нематеріальні активи.
90. Поняття інтелектуальна власність.
91. Охорона і захист інтелектуальної власності.
92. Використання прав на інтелектуальну власність.
93. Патентування. Спеціальне законодавство з патентного права.
94. Експертиза заявки на винахід (корисну модель).
95. Рішення про патент на промислові зразки.
96. Права автора винаходу, корисної моделі, промислового зразка.
97. Законодавство про засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту і їхньої продукції (робіт, послуг).
98. Експертиза на знаки для товарів та послуг.
99. Топографія інтегральних мікросхем. Концепція «технологічної ніші».
100. Лізинг. Франчайзинг.
101. Захист інтересів України в інноваційній сфері. Інноваційні конфлікти та можливості їх рішення.
102. Втрата інтелектуальної власності. Стратегічне завданням забезпечення інноваційної безпеки держави.
103. Результативність участі України у міжнародному трансфері наукоємної продукції.
104. Вдосконалення податкової політики у напрямі забезпечення інноваційного розвитку.
105. Шляхи забезпечення більш вигідного сальдо у зовнішній торгівлі наукоємними товарами і послугами.

106. Фінансова складова інноваційного потенціалу підприємства. Сутність і структура фінансового механізму.
107. Принципи побудови механізму фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Економічна основи, джерела, форми і методи фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Власні ресурси туристичних підприємств / корпорацій / альянсів.
108. Використання банківських ресурсів. Розвиток венчурного капіталу.
109. Міжнародні інвестиції.
110. Макроекономічні джерела фінансового забезпечення інноваційного розвитку: державні замовлення та урядові закупівлі, соціальні фонди в туризмі; кредити під гарантію уряду, податкові стимули та бюджетне фінансування заходів в туризмі, підтримка експорту національного туристичного продукту; можливості донорського фінансування інноваційних проектів.
111. Критерії результативності інноваційної діяльності.
112. Ризики інноваційних проектів.
113. Методи оцінки інноваційних проектів.
114. Види ефективності та проблеми оцінки ефективності інновацій в туризмі..
115. Сутність проблеми оцінювання ефективності інновацій. Кінцеві виробничі результати (виручка від реалізації нових товарів, інтелектуальної власності – ліцензій, ноу-хау, програм для ЕОМ тощо).
116. Соціальні й екологічні результати, розраховані, виходячи із спільних дій учасників проекту в регіонах.
117. Прямі фінансові результати; кредитні займи, інвестиції інших держав, банків, фірм і т. ін.
118. Побічні фінансові результати, що їх обумовлюють при здійсненні проекту.
119. Зміст та роль дисконтування у фінансових і економічних розрахунках. Внутрішня норма прибутковості (доходності).
120. Інтегральний ефект.
121. Комерційна ефективність (фінансове обґрунтування) проекту в туризмі.
122. Особливість підходів до оцінювання ефективності інновацій господарюючих суб'єктів різних рівнів, що діють у ринкових умовах.
123. Соціально-політичний ефект інновацій та його оцінка.
124. Економічний ефект та його оцінка.
125. Екологічний ефект та його оцінка.
126. Науково-технічний ефект та його оцінка.
127. Етнічно-культурний ефект та його оцінка.
128. Показники економічної ефективності, що відображають ефективність інноваційних проектів з точки зору інтересів усього національного господарства.
129. Види ефективності інноваційних проектів.
130. Методи оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

Базова

1. Влащенко Н. М. Інноваційні технології у ресторанному, готельному господарстві та туризмі : навч. посібник / Н. М. Влащенко ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 373 с
2. Джинджоян В.В., Тесленко Т.В., Горб К.М. Інноваційні технології в туризмі та гостинності : навчальний посібник. Київ: Видавництво «Каравела», 2022. 340 с.
3. Інновації в туристичному бізнесі: навчальний посібник /за заг. ред. Ципко В. В. К.:НТУ, 2021. 251 с.
4. Романів П. В. Управління інноваційним розвитком туризму: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 198 с.
5. Саркісян А.О. Інноваційний розвиток регіональних туристичних ринків: теорія, методологія, практика: монографія. Харків: Друкарня Мадрид. 2020. 406 с.
6. Скрипченко І.Т. Інноваційні технології в туризмі: навчальний посібник. Дніпро: Журфонд, 2021. 137с.

Допоміжна

7. Боруцька Ю., Крупа О., Стойко Н. Шляхи еволюції агротуристичних кластерів як перспективного напрямку розвитку туристичної сфери та сільського господарства. Аграрна економіка. 2021. Т. 14. №3-4. С. 64-73.
8. Гуржій Н. М., Третинко А.В. Інноваційні технології в туристичній індустрії. Сталій розвиток економіки. 2013. №3.С.221-224.
9. Добрянська Н.А., Крупіца І.В., Байрачна О.К. Інноваційні технології та інструменти в event – менеджменті та подієвому туризмі: галузевий аспект: // Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: 10 колективна монографія. Видання сьоме / за наук.ред.проф. Матвійчук Л.Ю. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2021.
10. Економіка й організація інноваційної діяльності : підручник / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан та ін.; під ред. проф. О. І. Волкова, проф. М. П. Денисенка. – Київ : ВД «Професіонал», 2004. – 960 с.
11. Ефективне управління розвитком індустрії туризму та гостинності у конкурентному середовищі: колективна монографія. / І.Л. Сазонець, І.М. Суматохіна [та ін.]. За загальною редакцією доктора економічних наук, доцента В.В. Джинджояна. Дніпро: ЛІРА, 2022. 246 с.
12. Інновінг в туризмі: монографія / А.А. Мазаракі, С.В. Мельниченко, Г.І. Михайліченко, Т.І. Ткаченко та ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 532 с.
13. Інформаційні системи і технології в готельно-ресторанному та туристичному бізнесі: підручник/ М. М. Скопень, М. К. Сукач, О. П. Будя та ін. Київ : Ліра-К, 2017. 764 с.
14. Капліна Т.В. Інноваційні технології в готельному господарстві: основи

- теорії: навчальний посібник. Полтава : ПУЕТ, 2018. 358 с.
15. Копитко М.І. Управління інноваціями: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 292 с.
  16. Крупіца І.В. Формування національної мережі туристичних інформаційних центрів в Україні. Економіка та суспільство. Електронне наукове видання. 2018. №14. С. 606-612.
  17. Кудла Н.Є. Управління якістю в туризмі: підручник. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 328 с.
  18. Скопень М.М. Комп'ютерні інформаційні технології в туризмі: практикум: навч. посіб. Київ ун-т туризму, економіки і права. Київ: Кондор, 2016. 302 с.

Інформаційні ресурси

19. Все про відпочинок в Закарпатті [Електронний ресурс]. - URL: <https://tourinform.org.ua>
20. Геоінформаційна система. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Геоінформаційна_система.
21. Дідченко О. І. Сутність та класифікація інновацій / О. І. Дідченко, О. Ю. Бибочкіна [Електронний ресурс]. – URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_048.pdf.
22. Луциків І. Економічна сутність інноваційної діяльності / І. Луциків [Електронний ресурс] – URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gev/2010_2/UKRAINE_ECONOMY/014.pdf
23. Офіційний туристично-інформаційний портал Закарпаття [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.transcarpathiatour.com.ua>
24. Сайт Державного агентства України з інвестицій та інновацій [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.in.gov.ua>.
25. World Tourism Organization / Сайт Всесвітньої організації туризму [Електронний ресурс] – URL: <http://sdt.unwto.org>

ПРОПОНОВАНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Автоматизація туристичного офісу.
2. Аналіз бізнес-процесу реалізації інновацій.
3. Державна підтримка і стимулювання інноваційних процесів.
4. Ділова корпорація як нова форма фінансування готельних підприємств.
5. Добровільні союзи як форма партнерських відносин.
6. Закордонний досвід роботи в соціальних мережах.
7. Зростаючий вплив нововведень на розвиток економіки і бізнесу.
8. Інновації в процесах обслуговування в туристичних фірмах, готелях на курортах.
9. Інноваційний проєкт як форма цільового управління інноваційною діяльністю.
10. Інноваційний процес та циклічний характер їх розвитку.
11. Інноваційно-інвестиційна діяльність в туризмі.
12. Інтернет як інформаційно-телекомунікаційний засіб.
13. Методи аналізу та оцінювання інвестиційних проєктів.
14. Міжнародні угоди про охорону інтелектуальної власності.
15. Моделі масового (традиційного) і стійкого туризму.
16. Основні форми передачі технологій на комерційній основі.
17. Охорона і захист інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність як товар.
18. Підтримка експорту національного туристичного продукту.
19. Просування туристичних послуг в Інтернеті в умовах розвитку соціальних мереж.
20. Просування турпродукту в мережі Інтернет.
21. Розвиток та позиціонування інноваційного туристичного продукту на ринку.
22. Роль Всесвітньої туристської організації в стимулюванні виникнення і розповсюдженні інновацій.
23. Система франчайзингу і її характеристика.
24. Способи охорони і захисту інтелектуальної власності.
25. Стратегічні альянси в міжнародному туризмі.
26. Техніко–технологічні інновації.
27. Форми і методи фінансового забезпечення інноваційних проєктів.
28. Форми співробітництва в туризмі.
29. Формування ринку інтелектуальних продуктів.
30. Характеристика розвитку сучасних інноваційних систем.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ З ДИСЦИПЛІНИ

Важливою формою самостійної навчальної діяльності студентів є написання та захист реферату. Написання реферату сприяє поглибленню знань з навчальної дисципліни, подальшій систематизації, розширенню та закріпленню набутих знань. Студентське есе розраховане:

- ✓ поглибити, упорядкувати та закріпити теоретичні знання з дисципліни;
- ✓ відпрацювати навички самостійної роботи з елементами творчого пошуку та ініціативи; розвиток уміння працювати;
- ✓ виробити вміння викласти теоретичний матеріал, аналізувати практичну інформацію, літературу, довідкові видання тощо;
- ✓ застосовувати сучасні наукові методи дослідження економічних процесів;
- ✓ аналізувати конкретні економічні факти функціонування сфери туристичної галузі і робити наукові узагальнення та висновки.

Реферат повинен бути логічно побудований і мати характер цілісного і завершеного самостійного дослідження.

Етапи виконання реферату:

- 1) вибір теми;
- 2) підготовка до написання реферату;
- 3) складання плану;
- 4) формування тексту реферату;
- 5) оформлення роботи;
- 6) подання роботи керівнику для перевірки.

Реферат складається з таких частин: вступ, основна частина, висновки.

Вступ. У вступі студент обґрунтовує актуальність вибраної теми, дає характеристику сучасного стану досліджуваної проблеми та характеристику стану об'єкта дослідження. Визначається мета реферату та завдання, які необхідно вирішити при його написанні. У вступі також звертається увага на рівень розробленої теми у вітчизняній та закордонній літературі, доцільно провести короткий огляд основних публікацій авторів з досліджуваної проблеми. Обсяг вступу – 1-2 сторінки.

Основна частина роботи. Основна частина присвячується теоретико-методологічним аспектам досліджуваної теми та поділяється на 2-3 параграфи. Тут розглядаються загальні теоретичні підходи до теми з використанням сучасних літературних джерел з досліджуваної проблеми (монографії, наукові статті, матеріали конференцій, Інтернет-ресурси тощо). Рекомендований обсяг основної частини реферату – 7-10 сторінок.

Висновки. Висновки показують, якою мірою вирішено завдання і досягнуто мету дослідження, сформульованої у вступі. Результатами висновків є чіткі конкретні узагальнення матеріалу дослідження. Обсяг висновків – 1-2 сторінки.

Мова реферату – державна, стиль – науковий, чіткий, без орфографічних і синтаксичних помилок; послідовність – логічна. Пряме переписування у роботі матеріалів з літературних джерел неприпустиме, крім цитат, що подаються у лапках відповідно до тексту оригіналу.

Набір тексту здійснюється на комп'ютері через 1,5 міжрядкових інтервали (29–30 рядків на сторінці), друк – на принтері з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм) з використанням шрифтів текстового редактора Word Times New Roman. Висота шрифту – 14 мм. Поля: ліве – не менше 25 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє і нижнє – не менше 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору середньої жирності, щільність тексту – однаковою.

Матеріал реферату слід брошурувати у такій послідовності:

- ✓ **титульний аркуш** (містить повну назву міністерства, найменування вищого навчального закладу, кафедри; прізвище, ім'я та по батькові й інші відомості про автора; тему реферату; прізвище, вчене звання (посаду) наукового керівника; місто і рік виконання);
- ✓ **зміст** (містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів роботи);
- ✓ **вступ**;
- ✓ **основна частина**;
- ✓ **висновки**;
- ✓ **список використаних джерел**.

Викладення тексту розділів, а також вступу та висновків слід починати з нової сторінки. Параграфи позначають порядковими номерами арабськими цифрами (1, 2, 3).

Нумерація. Сторінки роботи нумеруються арабськими цифрами (без знака №) у правому верхньому куті аркуша. Першою сторінкою роботи є титульна сторінка, яка включається до загальної нумерації сторінок і на якій номер сторінки не ставиться.

Оформлення допоміжних матеріалів. Допоміжними матеріалами є: *ілюстрації* (схеми, діаграми, рисунки тощо), *таблиці*, *формули і додатки*.

Ілюстрації мають доповнювати текст роботи, поглиблювати розкриття її суті і тому в тексті на кожну з них повинно бути посилання з коментарем.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу. Номер ілюстрації має складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка: наприклад, «Рис. 1.2» (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації та її назва розміщуються послідовно під ілюстрацією по центру.

Ілюстрації (схеми, графіки тощо) і таблиці слід подавати в роботі безпосередньо після тексту, де їх згадано вперше або на наступній сторінці.

Цифровий матеріал, як правило, подається у вигляді **таблиць**. Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці, таким чином, щоб її можна було читати без повороту тексту або з поворотом за годинниковою стрілкою. На всі таблиці мають бути посилання в тексті. При цьому слово «таблиця» пишуть скорочено, наприклад «... у табл. 1.1».

Таблиці нумерують послідовно у межах розділу. У правому верхньому куті розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера, який складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка:

наприклад, «Таблиця 2.1» (перша таблиця другого розділу). Якщо таблиця переноситься на іншу сторінку, то над подальшими частинами пишеться, наприклад, «Продовження табл. 2.1».

Назву таблиці друкують жирним шрифтом малими літерами (крім першої великої) і розміщують над таблицею по центру.

Формули у роботі нумеруються у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставиться крапка. Номери формул пишуть біля правого поля сторінки на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: «(1.1)» (перша формула першого розділу).

Оформлення посилань. Під час роботи з різними джерелами науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, оскільки найменше скорочення може спотворити зміст, викладений автором. Посилання в тексті роботи на джерела інформації слід зазначити порядковим номером за списком джерел у квадратних дужках з визначенням конкретних сторінок, наприклад: «... у працях [25, с. 3 – 37]...».

Наприкінці роботи наводиться **список використаних джерел**. До цього списку включаються публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, на які є посилання в роботі. Всі джерела вказуються мовою видання. Джерела в списку використаних джерел слід розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Відомості про включені до списку джерела слід подавати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць.

Список використаних джерел має містити усі використані джерела інформації, які розміщуються у такій послідовності:

- 1) Закони України (абетковий порядок);
- 2) Укази Президента України, постанови Уряду, Кабінету Міністрів України (за абеткою);
- 3) директивні матеріали міністерств (за абеткою);
- 4) монографії, брошури, підручники (абетковий порядок);
- 5) статті з журналів (абетковий порядок);
- 6) інструктивні, нормативні та інші матеріали, що використовуються підприємством (абетковий порядок);
- 7) іншомовні джерела.

Для інформаційних матеріалів джерел Інтернет – обов'язкове посилання на відповідну Web-адресу.

Обов'язковим етапом роботи над рефератом є його захист, що передбачає виступ перед аудиторією з основними положеннями роботи. Захист реферату включає:

1. Коротке повідомлення про актуальність теми реферату, визначення мети і завдання роботи, отримані результати, висновки і пропозиції.
2. Відповіді студента на запитання викладача й однокурсників.
3. Відгук наукового керівника-консультанта про написаний реферат (самостійність, своєчасність, відповідність змісту темі, повнота її розкриття, дотримання вимог щодо оформлення тощо).

Навчально-методичне видання

Гоблик-Маркович Н.М.

Маслиган О.О.

Ільтьо Т.І.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИЗМІ

Методичні рекомендації

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі МДУ

89600 м. Мукачево

вул. Ужгородська, 26

Тел. 2-11-09

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру виконавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 6984 від 20.11.2019*

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>